

Folia Protestantica Croatica
Svezak 4

Enoh Šeba

Tko to tamo sluša?

Dijaloško propovijedanje kao izazov
suvremenoj propovjedničkoj praksi

BIBLIOTEKA

Folia Protestantica Croatica

Svezak 4

RECENZENTI

dr. sc. Daniel Brkič

dr. sc. Danijel Berković

Enoh Šeba

Tko to tamo sluša?

Dijaloško propovijedanje kao izazov
suvremenoj propovjedničkoj praksi

Teološki fakultet »Matija Vlačić Ilirik«

Zagreb, veljača 2020.

Sadržaj

Uvod	9
1. Homiletička praksa baptista u hrvatskoj	15
1.1. Je li propovijedanje baptistička “sveta krava”?	16
1.2. Propovijed kao prenošenje propozicijskih istina	20
1.3. Svrha propovijedanja	21
1.4. Propovijed kao komunikacija	23
2. Teološka i povijesna pozadina suvremenoga propovijedanja	29
2.1. Tradicionalna homiletička teorija	30
2.2. Kerigmatska homiletička teorija	34
2.3. Transformativno propovijedanje	37
3. Dijaloško propovijedanje	45
3.1. Ključni pojmovi	45
3.2. Dijalog u različitim homiletičkim modelima	46
3.3. Definicije dijaloškog propovijedanja	49
3.4. Pretpostavke u pozadini dijaloških pristupa	50
3.4.1. Komunalna dimenzija	51
3.4.2. Preispitivanje hijerarhije	52
3.4.3. Namjerna uključenost i zauzetost za drugoga	53
3.4.4. Svetopisamska dimenzija	54
3.4.5. Ekleziološka fleksibilnost	56
3.5. Analiza dijaloškog propovijedanja	57
3.5.1. Svrha	57
3.5.2. Sadržaj	62
3.5.3. Jezik	67
3.5.4. Oblik	70
3.5.5. Odnos propovjednik – slušatelji	75
4. Mogu li baptisti “dijalogizirati”?	83
4.1. Manjinski položaj i dijalog	83
4.2. Biblija u propovijedi	85
4.3. Odgovornost i aktivno sudjelovanje	87
4.4. Preraspodjela autoriteta	89
4.5. Promjena očekivanja	92
4.6. Neka praktična pitanja i upozorenja	95
4.7. Jedna ogledna propovijed	99
Umjesto zaključka	109
Bibliografija	113
Bilješka o autoru	117

Uvod

Uvod

Djelo koje držite u rukama opsegom je neveliko no njime ipak želim ostvariti nekoliko ciljeva. Red bi stoga bio da ih i najavim. Namjera mi je, za početak, potaknuti na promišljanje i otvaranje nekih, po mojem sudu gorućih, pitanja iz područja homiletike. Na našim prostorima kronično nedostaje literature koja propovijedanju pristupa s akademskom ozbiljnošću premda ono u bogoštovlju i životu crkvenih zajednica koje potječu od reformacije, ili nasljeđuju reformacijsku baštinu, zauzima i više od tek istaknutog mjesta. Nažalost, kao i većina tema praktične teologije, ni propovijedanje nije u samom žarištu interesa naših teologa. Kao po nekom prešutnom dogovoru, u sklopu studija ili drugih obrazovnih programa propovijedanje se “odradi” unutar nekog manjeg kolegija gdje se uglavnom radi na tehničkim pitanjima pripreme i izvedbe propovijedi. Česta je pretpostavka da je riječ o nečemu što će se najbolje naučiti na “terenu”, u konkretnom pastoralnom radu. Posljedica takvog razmišljanja jest to da suštinska pitanja homiletike ostaju nerazjašnjena, a praksa na terenu u mjesnim crkvama ovisi o različitim faktorima i utjecajima od kojih mnogi možda i ne bi izdržali pažljivije teološko preispitivanje. Isto tako, homiletika time ostaje prilično distancirana (i nepravedno zapostavljena) od drugih teoloških disciplina kao da se ne bavi istim predmetom – našim ljudskim govorom o Bogu! Moja je želja da nakon čitanja ove knjige bude više onih koji će uviđati potrebu da se propovijedanjem obuhvatnije pozabavimo i da se aktivno posvećujemo izučavanju onoga što se na polju homiletike događa i izvan kruga naše lokalne prakse i običaja.

Cilj mi je potom i ponuditi nešto poput ogledne vježbe kroz koju bi zainteresirani čitatelji mogli dobiti uvid u situaciju kakva nastane kada se postojeća praksa izloži suvremenim spoznajama i doprinosima na homiletičkom planu. Postoje radnje, običaji i aktivnosti koje intenzivno doživljavamo bazičnim dijelom svakodnevnice da ih praktički više i nismo svjesni. Obavljamo ih skoro automatski, a gotovo ih nikad ne preispitujemo. Nešto slično moglo bi se dogoditi i crkvi s propovijedanjem. Da bismo se mogli odmaknuti od propovijedanja kakvog poznajemo, i kakvo se prakticira u našim zajednicama, potreban je neki svjež uvid, neka drukčija perspektiva ili usporedba s drukčijom praksom. Nadam se da ovaj tekst može poslužiti upravo toj svrsi.

Povrh svega, ja propovijedanju ovdje pristupam iz vrlo konkretne perspektive. Odrastao sam u baptističkoj crkvi i čitavog života bio član mjesnih baptističkih zajednica. U nekima od njih propovijedao sam povremeno, u nekima češće. U zajednici u kojoj sam danas bio sam angažiran i u drugim aspektima službe propovijedanja. S druge strane, moje iskustvo slušanja propovijedi raznovrsnije je i bogatije od propovjedničkog. Upravo se taj osobni doživljaj zato nametnuo kao logična početna točka za razmišljanje o propovijedanju i za procjenu mogućih posljedica implementacije drukčijih homiletičkih pristupa. Međutim, refleksija kojom se služim u opisu postojećeg stanja propovijedanja u baptističkim crkvama zasniva se na motrištu koje je istodobno *insajdersko* i zainteresirano, ali i subjektivno, pa time nužno i ograničeno. Rečeno drukčije, analizu i prognozu koje ovdje iznosim svakako treba uzeti kritički, a izložene prijedloge shvatiti kao sugestiju za nastavak proučavanja i iz drugih perspektiva. Time dolazim do svojeg trećeg cilja, a to je ohrabriti na provedbu empirijskih istraživanja koja nam mogu otkriti neposredne, čvrste podatke s terena i ponuditi jasnije spoznaje o tome što se doista zbiva u činu i praksi propovijedanja. Takva saznanja otvorila bi vrata za utemeljenije presudbe kako i čime obogaćivati i mijenjati naše propovijedi.

Konačno, evo i nekoliko riječi o tome što se nalazi na stranicama koje slijede. U prvom poglavlju nastojat ću, iz upravo opisane perspektive, ocrtati oblike službe propovijedanja kakvu prakticiraju hrvatski baptisti. Značajke koje ću prikazati bit će proizvoljno odabrane i nikako sveobuhvatne, ali, vjerujem, dovoljno ilustrativne. U drugom poglavlju donosim vrlo kratak pregled teološke i povijesne pozadine suvremenog propovijedanja u 20. stoljeću tako da pristupe koji su oblikovali suvremenu homiletiku razvrstam u tri glavne kategorije – tradicionalna teorija, kerigmatska teorija i transformativno propovijedanje. U trećem poglavlju predstavljam, a potom i detaljnije analiziram skupinu homiletičkih pristupa koje skupno nazivam “dijaloško propovijedanje”. Njihove prednosti i nedostatke pokušat ću osvijetliti tako da najprije ukážem na njihove ključne definicije, terminologiju i suštinske pretpostavke. Na to će se potom nadovezati identifikacija mogućih doprinosa dijaloškog propovijedanja pitanjima kao što su: svrha propovijedanja, sadržaj, jezik i oblik propovijedanja, te odnos između propovjednika i slušatelja. U četvrtom poglavlju pokušat ću ukazati na scenarije koji bi postali mogući kad bi se dijaloško poimanje propovijedi pokušalo udomaćiti u kontekstu baptizma u Hrvatskoj. Iznijet ću svoja subjektivna predviđanja i probati naznačiti što bi se tada moglo, ili moralo, promijeniti u načinu kako zajednice doživljavaju propovijedanje i slušanje propovijedi.

I na samom kraju, još nekoliko kratkih napomena. Ova knjiga nastala je dopunom i značajnom preradom teksta magistarskog rada kojeg sam 2011. obranio na Međunarodnom baptističkom teološkom seminaru u Pragu (učili-

šte je u međuvremeno preimenovano u Međunarodni baptistički teološki studijski centar, preseljeno u Amsterdam i djeluje pod okriljem Vrije Universiteit Amsterdam). Budući da je homiletička problematika nastavila biti predmetom mojega akademskog interesa, i ključno područje mojega osobnog vjerničkog angažmana, ovaj tekst ima i svoj svojevrsan nastavak. Riječ je o zasad neobjavljenoj doktorskoj disertaciji pod naslovom *Slušanje propovijedi među baptistima u Hrvatskoj: novi pristup zasnovan na studiju kongregacija i retorici*.¹ U njoj poduzimam sljedeći logičan korak i bavim se terenskim, kvalitativnim, empirijskim istraživanjem među baptističkim vjernicima u pet različitim zajednicama s namjerom da otkrijem kako slušaju propovijedi, koje su njihova stvarna očekivanja, te što potiče, a što obeshrabruje njihov angažman u slušanju. Na temelju prikupljenih rezultata nudim i neke konkretne prijedloge za poboljšanje službe propovijedanja u opisanom kontekstu. No, taj rad se može čitati i kao studija o teološkoj opravdanosti većeg angažmana slušatelja, ili kao argument u prilog shvaćanju propovijedanja kao prakse koja ujedinjuje zajednicu i uobličava njezin identitet. Knjigu koju imate pred sobom u tom smislu valja doživjeti kao početnu fazu promišljanja o dragocjenoj praksi propovijedanja, a moja je nada da će neki čitatelji, neovisno o svojoj crkvenoj pripadnosti i tradiciji, u njoj osjetiti poticaj da i sami nastave razmišljati, istraživati i djelovati u svojoj okolini, a sve s ciljem da propovijed nastavi još vjernije i življe izricati radosnu vijest o Božjoj prisutnosti među ljudima.

¹ Enoch Šeba, "Sermon listening among the Croatian Baptists: A New Approach Based on Congregational Studies and Rhetoric" (neobjavljena doktorska disertacija, University of Chester, 2019)

1. Homiletička praksa baptista u Hrvatskoj

1. Homiletička praksa baptista u Hrvatskoj

Ishodišna točka ovoga promišljanja nekako se nameće sama od sebe. Naime, da bismo došli do povoljnoga trenutka u kojemu možemo iznijeti procjenu postoje li potencijalne blagodati dijaloškoga propovijedanja ako bi se ono pokušalo uklopiti u propovijedi kakve se propovijedaju u baptističkim zajednicama diljem Hrvatske, nužno je krenuti od postojeće homiletičke prakse. Drugim riječima, trebalo bi se poslužiti svim postojećim izvorima koji nam mogu deskriptivnim putem otkriti *kako doista izgleda propovijedanje u baptističkim crkvama*. Za naše konkretne svrhe od posebne bi koristi bila sva građa koja empirijski dokumentira stvarno stanje na terenu, ne, dakle, ona koja donosi teološke norme i propisuje kako bi propovijedanje *trebalo izgledati*, već ona koju prvenstveno zanima što se *stvarno* događa kada netko stane iza propovijedaonice i okupljenima uputi riječ koju će (barem neki) slušatelji doživjeti i prihvatiti kao Riječ. Nažalost, postojeći i trenutno dostupni izvori uglavnom ne sadrže takvu građu. Baptisti u Hrvatskoj (baš kao i ranije, za vrijeme Jugoslavije) puno polažu na propovijed, propovijedaju često i rado distribuiraju svoje propovijedi putem različitih medija, ali se dosad nisu isuviše bavili pitanjima poput ovih: *Kako slušatelji doživljaju propovijedanje?*, *Što od propovijedi očekuju propovjednici, a što slušatelji?*, *Kakav je odnos između osoba s različitih strana propovijedaonice?*, *Koja je svrha propovijedanja i kako znati je li postignuta?...*

Upravo zbog toga ovaj osvrt na homiletičku praksu baptista u Hrvatskoj treba promatrati primarno kroz prizmu mojega osobnog iskustva. Naime, budući da sam se rodio i odrastao u okrilju baptističke crkve, te da sam čitav dosadašnji vjernički vijek proveo kao aktivan član neke od baptističkih zajednica u Hrvatskoj, moja empirijska opažanja proizlaze iz cjeloživotnoga sudjelovanja u bogoštovlju raznih baptističkih crkava. Pritom je to sudjelovanje obilježeno svojevrsnom dvostrukom vizijom – moji pogledi nisu definirani samo vizurom slušatelja propovijedi (premda se može reći da ona dominira u kvantitativnom smislu), nego i propovjedničkim iskustvom stečenim u posljednjih dvadeset i pet godina. Dakako, treba reći da je frekvencija mojega propovijedanja tijekom tog vremena bila vrlo promjenjiva, ali i da je posljednjih deset godina upravo propovijedanje u samom središtu mojega akademskog interesa. No, ključno jest to da će ovaj kratki prikaz (kao i promišljanje o mogućim

doprinosima dijaloškoga propovijedanja u posljednjem poglavlju) neminovno biti pristran i subjektivan, pa čitatelje pozivam na kritički pristup i posvješćivanje vlastitih predrasuda i predodžbi o ovoj tematici. Te osobne opažaje ipak kanim dopuniti pozivanjem na neke manje poznate tekstove u kojima baptisti s ovih prostora iznose primjedbe relevantne za razumijevanje percepcije propovijedanja tijekom baptističke povijesti. Povrh toga, pojedine koncepte pokušat ću rasvijetliti uz pomoć navoda nekih baptističkih autora, propovjednika i vođa u nadi da će takav postupak omogućiti cjelovitije shvaćanje postojeće dinamike propovijedanja među baptistima, a kasnije i kompetentniju procjenu prednosti i nedostataka dijaloškoga propovijedanja u kontekstu njihovih zajednica.

1.1. Je li propovijedanje baptistička “sveta krava”?²

Zamislimo li povremenoga posjetitelja ili slučajno zalutaloga namjernika koji se našao na baptističkome bogoslužju, nije teško pretpostaviti kako bi ubrzo zaključio da je upravo propovijed njezin središnji i najvažniji dio. Iako postoje i drugi elementi bogoslužja, samo se propovijed, uz Bibliju, naziva “Riječ Božja” ili naprosto “Riječ”.³ Tijekom molitve koja prethodi propovijedi, prisutni često mole za “poruku” i za propovjednikovo uspješno “propovijedanje Riječi”. Nakon propovijedi slušatelje se ponekad potiče da svoje reakcije izraze molitvama koje pak često sadrže zahvalnost za “poruku” (tj. propovijed) i odražavaju njihova iskustva Božjeg obraćanja tijekom propovijedi. Nadalje, činjenica da se propovijed nalazi u samom srecu bogoslužja, dok svi drugi dijelovi (slavljenje pjesmom, glazba, molitva, pozdravi, biblijska čitanja...), iako važni, značaj dobivaju samo utoliko što postoji propovijed i što su s njome na neki način povezani, pokazuje koliko je ona ključna. Konačno, propovijed obično traje duže nego bilo koji drugi dio bogoslužja. U nekim izvanrednim okolnostima svi ostali elementi mogli bi se s relativnom lakoćom reducirati na svojevrсни liturgijski preludij ili *post scriptum* propovijedi.⁴

² Clyde Reid bio je prvi koji je propovijed nazvao protestantska “sveta krava” u uvodu knjige *The Empty Pulpit: A Study in Preaching as Communication* (New York: Harper and Row, 1967), 11.

³ O. Wesley Allen smatra kako ovo izjednačavanje potječe iz Lutherova vremena i tvrdi sljedeće: “... metafora ‘Riječ Božja’ rezervirana je za Krista, Bibliju i propovijedanje. No ovime je propovjednikov glas poistovjećen s Kristovim glasom i s Biblijom, a to nije točna jednadžba, barem ne u smislu toga da *samo* propovjednikov glas treba poistovjećivati na taj način.” *The Homiletic of All Believers: A Conversational Approach* (Louisville: Westminster John Knox Press, 2005), 18.

⁴ Iz osobnoga iskustva znam da je u brojnim zajednicama “dopustivo” zakasniti na početak bogoslužja, ali se daleko manje blagonaklono gleda na kašnjenje na početak propovijedi jer je najvažniji dio bogoslužja “čuti Riječ”!

Za brojne baptističke vjernike upravo je takav specifičan položaj i važnost propovijedi unutar strukture tipičnoga bogoslužja u prošlosti predstavljao i važnu identifikacijsku oznaku uz pomoć koje su njegovali svoju pripadnost baptizmu, ali i lako prepoznatljiv način razlikovanja i distanciranja od drugih vjerskih tradicija. Ovo potonje u najvećoj mjeri vrijedi za odnos prema crkvama u kojima je prisutna veća raznovrsnost liturgijskih elemenata i u kojima služba riječi nema tako žarišnu ulogu. S obzirom da baptistička teologija veliku važnost pridaje iskustvu obraćenja kao ishodištu vjerničkoga života, i da mnogi baptisti odluku ili događaj obraćenja vezuju uz odaziv na propovijed, ne čudi što i u nastavku svojeg kršćanskog življenja propovijedanju pridaju posebno značenje i što od njega očekuju kontinuirani formativni učinak.

Istodobno postoji i široko prihvaćena pretpostavka da je propovijedanje ako ne primaran, a ono svakako i dalje moćan i poželjan način naviještanja evanđelja nekršćanima, a paralelno s time i glavni oblik pružanja duhovne okrijepe i poticanja izgradnje vjernika. Dakako, tijekom protekla tri desetljeća evangelizacijska propovijed izgubila je ponešto na svojoj ekskluzivnosti u pogledu dosezanja slušatelja izvan granica konkretne zajednice. Promjenom sustava društvenog uređenja i dopuštanjem javnoga ispovijedanja vjere devedesetih godina prošloga stoljeća došlo je do otvaranja prostora za nove i drukčije metode i oblike djelovanja kojima vjernici – pojedinci i zajednice – mogu svjedočiti i priopćavati svoja uvjerenja s ciljem njihovoga populariziranja i širenja. Evangelizacijsko djelovanje tako više nije suženo na područje crkvenih prostorija i ograničeno na propovijed kojom se ciljano nastoji dosegnuti što veći broj “neobraćenih” slušatelja. S druge pak strane, propovijed i dalje igra nezamjenjivu ulogu u duhovnom odgoju i sazrijevanju članova zajednice (iako bi zbog pojave generacija sklonih korištenju novih, sofisticiranih tehnologija bilo vrijedno istražiti i koji su to drugi mediji zaslužni za oblikovanje sadržaja osobne vjere). Prema tome, svi ostali oblici crkvenog navještanja koji nisu izravno povezani s bogoslužjem, bilo da se radi o vjeronauku, karitativnim djelatnostima, društvenom angažmanu, radu s mladima ili grupama za proučavanje Biblije, uvijek su sekundarni propovijedanju i na neki način izvode svoj navjestiteljski značaj iz navještanja koji se događa za propovijedaonicom.

Dodatan argument u prilog tvrdnji o povlaštenom statusu propovijedanja svakako jest i preklapanje vodećih uloga u zajednici i glavnih službi koje zajednica prepoznaje. Tako se u praksi od pastora neke crkve gotovo automatski očekuje i da bude glavni nositelj službe propovijedanja. Dapače, bez obzira na druge pastoralne dužnosti, sposobnost propovijedanja smatra se eliminacijskim uvjetom koji se postavlja pred svakoga kandidata za pastorsku službu. Drugim riječima, pastor ne može biti netko tko nije propovjednik. Takva praksa pretočena je i u Statut mjesne baptističke crkve gdje se u članku 10 izričito kaže:

Pastor ili propovjednik najodgovornija je služba u mjesnoj crkvi...
Pastor ili propovjednik nisu dvije osobe, već su to dva termina koja, u skladu s dosadašnjom praksom u baptističkim mjesnim crkvama, u ovom kontekstu označavaju identičnu službu u mjesnoj crkvi.⁵

Naravno, to u svakodnevnicu nekih mjesnih crkava, posebno onih manjih, znači da se za propovjedaonicom (gotovo) uvijek nalazi pastor, osoba kojoj su dodijeljene najveće odgovornosti i najveće ovlasti. Osim toga, navedeni Statut definira i koje su to službe konstitutivne za nastanak mjesne crkve:

[B]iti u mogućnosti samostalno se ustrojiti i organizirati obavljanje vodećih službi u mjesnoj crkvi (upravljanje mjesnom crkvom, propovijedanje, dušobrižništvo i dr.), dakle biti u mogućnosti samostalno održavati i voditi redovita bogoslužjenja, crkvene obrede i ostale crkvene sastanke.⁶

Jasno je, dakle, da bez redovitoga propovijedanja mjesna zajednica vjernika ne može postojati, niti može ostvarivati puni potencijal svoje crkvenosti. U istim slučajevima, redovitost održavanja službe riječi u pravilu ovisi o njezinu nositelju, a to je najčešće pastor.

Iz dosad rečenoga nedvojbeno proizlazi da bi vitalnost i svrsishodnost službe propovijedanja u svakoj od mjesnih crkava morale biti od primarnog značaja – dakle, prioritetno pitanje kojemu se posvećuje nepodijeljena pažnja i dužno poštovanje. Ukoliko je propovijed stup na kojemu uvelike počiva duhovno zdravlje i prosperitet zajednice, bilo bi samo po sebi razumno pretpostaviti da je obrazovanje propovjednika od najveće važnosti, kao i to da oni tu vještinu kontinuirano usavršavaju. Ako je točna procjena po kojoj se propovijedanje kod baptista u Hrvatskoj nalazi u samom fokusu poimanja vlastitog identiteta, ne bi li se onda ta služba trebala ozbiljno i savjesno preispitivati, u stalnom nastojanju da se shvati ne samo *kako* propovijedati, nego i što činimo kada propovijedamo, te *tko* je sve i na *koji način* obuhvaćen tim činom?

Međutim, usudio bih se reći da praksa i stvarni život mnogih zajednica ne odražavaju gore navedena motrišta. Što može navoditi na takav zaključak? Ponajprije, teško se oteti dojmu da je od svih ključnih elemenata bogoštovlja i crkvene kulture upravo propovijedanje najmanje i najrjeđe podvrgnuto kritičkoj i otvorenoj procjeni, te da se promjene najteže uvode baš u službu propovijedanja. Štoviše, teologija propovijedanja, oblici propovijedi i stil pro-

5 Statut mjesne baptističke crkve, čl. 10 (Crikvenica: SBC u RH, 1998). Ovaj predložak Statuta kasnije je prihvaćen i kao prilog Statutu Saveza baptističkih crkava u Republici Hrvatskoj usvojenom 12. rujna 2015.

6 Statut mjesne baptističke crkve, čl. 10.

povijedanja gotovo nikada nisu predmetom rasprave unutar zajednica ili čitave denominacije. Relativno rijetki programi homiletičke obuke uglavnom se svode na jednostrano prezentiranje preferirane tehnike propovijedanja čime se zanemaruju dalekosežnija pitanja koja su prisutna čak i u onim najelemenarnijim propovijedima. Nesretna posljedica toga jest da se time postojeća praksa propovijedanja prešutno uzima zdravo za gotovo i nekritički odobrava, a raznovrsnost homiletičkih pristupa nijeće. Ipak, vrhunac paradoksa možemo sažeti ovako: iako baptisti njeguju tradiciju kongregacionalističkoga uređenja mjesne crkve i načelno se zalažu za participaciju svih članova u donošenju važnih odluka, te premda snažno potiču angažman svih članova u raznim službama i ohrabruju korištenje njihovih raznorodnih talenata i darova, sve to kao da pada u vodu kada je riječ o propovijedanju. Naime, propovijedi se nastavljaaju nizati, propovjednici obavljaju svoju službu i ispunjavaju svoje dužnosti, a sve to bez iole značajnijeg doprinosa slušatelja. Njihova uloga u većini slučajeva biva svedena na pasivni auditorij kojemu se nudi određena poruka, kojemu se priopćuje neki skup informacija, kojega se nuka na stanovite postupke, ali bez definiranoga kanala kojim bi ti slušatelji doprinijeli u kreiranju poruke, ili ponudili povratnu informaciju o tome na kakvo je tlo neka konkretna poruka pala. U konačnici dobijamo situaciju da 99% sudionika svakoga bogoslužja kojemu je središnji događaj propovijed iznova i iznova dovodimo pred samo dvije opcije: ili potpuno prihvatiti, ili zanemariti ponuđeni sadržaj. Ovakvo sužavanje prostora za njihov angažman u toj središnjoj praksi baptističkog života vremenom neminovno dovodi do njihove dodatne pasivizacije.

U slučaju da je ova moja analiza čak i samo djelomično točna, vjerujem da imamo razloga upitati se jesmo li propovijedanju u našim zajednicama, možda nesvjesno i nenamjerno, pridali status "svete krave"? Jesmo li možda toliko obuzeti sviješću o važnosti propovijedanja da smo zaboravili razmišljati kako postojeće tradicije i prakse svoju svrhu ispunjavaju jedino ukoliko nalaze put do vjernikâ i njihovog razumijevanja? Je li moguće da smo pomalo smetnuli s uma da je cilj propovijedi služiti čitavoj zajednici, a da nećemo saznati je li taj cilj ispunjen ako se ne potrudimo pokrenuti razgovor u kojemu će priliku da se čuje i njihov glas dobiti i oni koji inače spremno nude svoje uho. Rečeno jednostavnije: jesmo li svjesni da u službu propovijedanja mogu aktivno biti uključeni i oni s druge strane propovjedaonice?

Nije mi ovdje nakana ponuditi kategoričan i sveobuhvatan odgovor na ova pitanja dijelom i zato što meni dostupna neposredna i iskustvena saznanja nisu dostatna za takav pokušaj. No vjerujem da ovo što sam dosad iznio može potaknuti zainteresirane čitatelje da u vlastitim sredinama počnu prepoznavati područja na kojima su moguća poboljšanja. To posebno vrijedi za situacije u kojima vjernici počinju osjećati zasićenost i nezadovoljstvo propovijedanjem, ali ne znaju kako artikulirati svoje dojmove i kako pokrenuti inicijativu za pro-

mjene (ili uopće nemaju predodžbu o tome da su takve inicijative i promjene moguće). Radi toga ću u nastavku pokušati dodatno osvijetliti neke specifičnosti propovijedanja u baptističkim crkvama. Pritom nikako ne želim tvrditi da je riječ o univerzalnim karakteristikama koje su prisutne u svim zajednicama – naime, jedno od presudnih obilježja propovijedanja, zbog kojeg ono opstaje tijekom stoljeća, jest njegova kontekstualnost. Konkretna propovjednički izričaj u određenoj crkvenoj zajednici složen je spoj lokalne povijesti same crkve, homiletičkih vještina aktualnoga propovjednika, i njegovih prethodnika te mnogih drugih čimbenika čiji utjecaj na propovijedanje nije lako odmah zapaziti. U svakom slučaju, obilježja koja ću ovdje naznačiti nisu pokušaj vjerne reprodukcije trenutnog stanja u svim baptističkim crkvama, već više skica pomoću koje čitatelji mogu lakše raspoznati postojanje sličnih karakteristika u svojim sredinama. Naravno, takvo “snimanje terena” može nam biti od pomoći u kasnijim poglavljima i nastojanju da razumijemo koliko bi, i na koje načine, dijaloško propovijedanje moglo unaprijediti postojeću situaciju propovjedničke prakse u baptističkim zajednicama u Hrvatskoj.

1.2. Propovijed kao prenošenje propozicijskih istina

Neovisno o drugim teološkim uvjerenjima i mogućim međusobnim različitostima, baptistički propovjednici u pravilu se oslanjaju na Bibliju kao na izvorite iz kojega primarno crpe nadahnuće i materijal za propovijedi. Ono što nas ovdje najviše zanima jest kako pritom pristupaju biblijskom tekstu da bi ga pretočili u poruku propovijedi. Prema mojim zapažanjima, oni prilično često pribjegavaju onome što se u homiletičkoj literaturi naziva “propozicijsko propovijedanje.” U većini slučajeva riječ je o naslijeđenom poimanju propovijedanja koje se uglavnom prenosi na nove generacije putem svjesnog ili nesvjesnog oponašanja starijih, utjecajnijih ili iskusnijih propovjednika. Takvo poimanje doživljava Bibliju kao, poslužimo li se riječima homiletičara Ronald J. Allena, “... glavni izvor znanja o Bogu... [i kao] korpus dosljedne objave koja vrijedi posvuda i zauvijek... Biblija je istinita jer njezine propozicije odgovaraju zbilji.”⁷ Iz ovoga slijedi da je propovjednikova nakana da, barem implicitno, rekonstruira ili identificira propozicije (izjavne rečenice kojima se izriču konkretne tvrdnje), a one su prisutne u svakom biblijskom tekstu. Proces traženja ili prepoznavanja propozicija poklapa se u velikoj mjeri s postupkom egzezeze. Pripremajući propovijed, dakle, propovjednik se trudi rasvijetliti pozadinu i okolnosti nastajanja teksta, pa na temelju toga iznijeti pred slušatelje činjenice, ideje i istine koje potom pretače u propozicije. Nakon što ih ovako

⁷ Ronald J. Allen, *Interpreting the Gospel: An Introduction to Preaching* (St. Louis: Chalice, 1999),